

מאמור ב

כי נפלתי קמתי – הנפילה סיבת ההקמה

צו/ב – צו/א, "אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי אמר ליה מאן בר נפלי אמר ליה משיח משיח בר נפלי קרית ליה אמר ליה אין דכתיב ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן דוד שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממחרת לבא"

אימת אתי בר נפלי

התואר 'בר נפלי' למלך המשיח, ניתן כחלק מהשאלה 'אימת אתי', וצריך ביאור למה דוקא בהקשר הזה נקרא המשיח 'בר נפלי'. ולגוף שאלת רב נחמן, הנה הדבר ברור שלא בא לבקש 'תאריך' מתי יבוא המשיח, שהרי שאלה כזאת היא לא בגדר 'שאלת חכם', אלא השאלה היא מאיזה מצב בעולם המשיח יבא, וכמו שיבואר.

האורה כגודל החשכה

נפילה המחייבת הקמה

התבאר מדברי המהר"ל ועוד מפרשים^א שהמשיח נקרא 'בר נפלי' מפני שהוא בא מתוך מצב של נפילה, כאשר הנפילה הגיעה למקום הנמוך ביותר שמשם לא ניתן יותר ליפול. ומזה נלמד, שיש דרגה של נפילה שהיא בגדר 'קו

א. מובא במאמר א'. וע"ע בפרי צדיק פרשת בא, בביאור מכת ארבה, וז"ל: "...והנה באות ס' איתא בזוהר הקדוש (ח"ב קכז). אפריון דא היכלא דלתתא דלית ביה סמך עד דאתמשך מגו היכלא עלאה, והיינו כמו שאמרו (ברכות ד:). אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקודש שנאמר סומך ה' לכל הנופלים. וכן כתוב בזוהר הקדוש (ח"א ג.) על אות ס' אנת צריך לאתרך וכו', דאינון נפילין הואיל ואינון סמיכין עלך כו', דבעולם הזה השכינה כביכול נקראת סוכת דוד הנופלת ועל כן קרי למשיח 'בר נפלי', וזה דלית ביה סמך עד דאתמשך מגו היכלא עלאה שהוא בינה".

אדום', וכאשר מגיעים לאותה נקודה המצב הזה גופא מחייב את הישועה. וזה הביאור בלשון הפסוק (עמוס ט, יא) "בַּיּוֹם הַהוּא אֶקִּים אֶת סֵכֶת דָּוִד הַנִּפְלֶת", אין הכוונה שיש כמה סוכות לדוד ואקים את זו שנופלת, אלא הפסוק בא לתת טעם, מפני שסוכת דוד היא נופלת זה גופא סיבת ההקמה.

החושך סיבת האורה

ויותר מזה מבואר במיכה (פרק ז, ח), "אֵל תִּשְׁמָחִי אֵיבָתִי לִי כִּי נִפְלֵתִי קָמְתִּי כִּי אֲשֹׁב בַּחֲשָׁךְ ה' אֹר לִי", ומבואר ברבינו יונה (שע"ת ב, ה): 'ויש על הבוטח בשם להוהיל במעוף צוקתו, כי יהיה החושך סבת האורה, כמו שכתוב 'אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים, כב): אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי'. כלומר, הישועה היא לא רק יציאה מהצרה, אלא היא דרגה חדשה של אור, שמתגלה דוקא בגלל שקדם לו חשכה, ואדרבה כדי לגלות את האור הגדול הזה היה צריך להקדים לו חושך, וכלשון הגמ' (שבת עז:): 'דברישא חשוכא והדר נהורא'.

כל הגלויות הביאו לאור

נמצא שיש הנהגה מיוחדת הנקראת 'כִּי נִפְלֵתִי קָמְתִּי', שלפני שהקב"ה מרומם אותנו באה שפלות שקודמת להרמה. וכך היה במשך כל הגלויות, שמכל עומק של גלות יצאנו למצב גבוה יותר. מגלות מצרים כלל ישראל נולד וקבלנו את התורה. הגלויות של בבל פרס ומדי ויון הביאו לנו את הבית השני עם כל פרטיו. ואכמ"ל מה גילתה כל גלות בפרטות, רק באופן כללי בבל הביאה אותנו לבית השני והיא גם הביאה לנו את היו"ט הגדול של תשעה באב שיהפך מיגון לשמחה במהרה, ומכח גלויות פרס ויון זכינו לחנוכה ופורים עם כל המעלות של תושבע"פ שהיו בבית שני.

האור של המלכות הרביעית

ומלכות מלך המשיח היא הגילוי שיצא מהגלות הרביעית, והיא הגרועה מכולם, ובלשון הפסוק היא נקראת 'תהום', וכדרשת חז"ל (ילקוט"ש רמז ד) 'על פני תהום זו מלכות הרשעה שאין לה חקר כתהום הזה שאין לו חקר', ובזהר^ב

ב. (ח"ג, רעט). "ויפן כה וכה וירא כי אין איש (שמות ב, יב) דישראל, באלין רשיעיא ערב רב, ודא בסוף גלותא, ובגין דא קץ דפורקנא, נוקב עד התהום רבה, ורעיא מהימנא, תהום הוא המות בהיפוך אתוון...". וע"ע בזהר, לגבי המושג 'תהומא רבא'.

איתא שתהו"ם אותיות המו"ת. וכיון שהמלכות הרביעית היא כ"כ עמוקה ושפלה, לכן היא זאת שמכינה אותנו לגילוי של מלך המשיח.

הרע - מציאות של דמיון

טוב ורע - שני סוגי מציאות

והטעם שגילוי הטוב מחייב חורבן וחושך לפניו, מפני שהטוב אינו רק שפע הנשפע על המציאות כמות שהיא, אלא הוא בא לפעול שינוי במציאות עצמה, להעמידה בהתאם לטוב הגמור. וכיון שהישועה באה לחדש את המציאות, יש להעביר מפניה את המציאות הקודמת.

המציאות עצמה תלויה בבחירה

וכפי שהתחלנו לבאר, שורש המציאות היא מידת המלכות, שבא נברא העולם. וכיון שהמלכות מחייבת בחירה, נמצאת המציאות תלויה בבחירת האדם, והאדם בבחירתו קובע את עצם המציאות בה הוא חי לטוב או לרע, והאם היא מגלה 'מלכות שמים' או להפך. וזה כל משך זמן הבחירה, אבל כאשר זמן הבחירה תם, בא זמנו של הטוב הגמור להתגלות, ואז הרע מאבד את אחיזתו במציאות, והמציאות כולה משתנה. וזהו עומק הנהגת העונשים, כיון שהחוטא יצר לעצמו מציאות של רע בבחירתו, מציאותו מוכרחת להתבטל כיון שהיא סותרת את מציאות הטוב.

הרע - יציאה מהמציאות

וכל זה מפני ששורש כל המציאות היא אחת - רצונו יתברך, וכל מה שכנגד רצונו אין לו מציאות אמת, אלא שהקב"ה נתן אפשרות של בחירה, ובכך הוא נתן לאדם אפשרות לעשות מציאות מדבר שאינו מציאות, ולתת פנים של מציאות לדבר שהוא בעצם דמיון.

מציאות של אי מציאות

וז"ס של החטאים והגהינום וכל מציאות הרע, שעונש הגיהנום הוא להיות קיים באותה מציאות שהאדם יצר, וכשהאדם מגיע לעולם האמת מתברר לו שהוא קיים באי-מציאות. וזה דבר נורא שגרוע מאש, כי אע"פ שהאש מכלה, יש לנשרף איזו דרגה של מציאות, אבל הגיהנום הוא מצב של אי-מציאות כלל.

ואיתא בגמ' ג' שאש היא אחד מששים בגיהנם, וביאר הגר"א^ד שהוא רק בחינת 'נותן טעם', כי כאשר אדם נכנס לאש לבסוף הוא מת ומפסיק להרגיש, אבל משפט רשעים בגיהנם הוא י"ב חדש, וזה דבר שהדעת לא יכולה לתפוס.

ביטול המלכות הרביעית

מציאות המלכות תגבר

וזה הביאור במה שהמלכות נקראת 'נופלת', והמשיח 'בר נפלי', כי כאשר הרע שולט אזי המלכות שהיא המציאות האמיתית נמצאת במצב של נפילה, והעולם כולו שבוי בדמיון. אולם המצב הזה לא יכול להמשך לעולם, ובסוף מציאות האמת תגבר על מציאות הדמיון, ויתברר כיצד המציאות האמיתית היא המלכות והרע אינו מציאות כלל, והשליטה שלו על המלכות היתה בגדר 'נפילה' בעלמא.

מציאות השקר תתבטל

והדוגמא המובהקת ביותר כיצד העולם בורא לעצמו מציאות מכלום, וכאשר יבוא משיח יתפסו כולם שנתנו מציאות לאי מציאות, הוא במה שבמשך אלפיים שנה העולם נתן מציאות לנצרות הבנויה על שקר גס ומעליב, וכיום האפיפיור יש לו כח עצום והוותיקן יותר עשיר מארה"ב, והרי אלה דברי הבל ורעות רוח ואעפ"כ יש מיליארדי אנשים בעולם שתופסים את זה כמציאות. וזה מכח המלכות הרביעית שיצרה מציאות של שקר שלא היה כמותו בעולם, וכל עניינו של משיח הוא להפוך את הכל, בבחינת מה שכתוב בצפניה (ג, ט) "כִּי אֶזְאָה־פֶּחַךְ אֶל עַמִּים שִׁפָּה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּל־מִלֵּךְ בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד", ואז נחזור למציאות האמיתית וכל השקר יעלם והיה כלא היה.

תהליך התמוטטות הרע

אמנם צריך לדעת שתהליך ביטול מציאות הרע הוא ארוך, ונמשך מהרגע הראשון של הגלות עד סופו, וזהו העומק במה שנאמר בסוטה (מט.) 'אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו', שכל יום העולם נהיה יותר ויותר נמוך^ה. וכל

ג. (ברכות נז:) "חמשה אחד מששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד מששים לגיהנם..."

ד. (תקנ"ז, יח:) "מראה כחלום - וז"ש חלום א' מששים בנבואה שבצדיק ששים דרגין כנ"ל וחלום א' מששים ב'".

ה. ובימינו כולנו עדים איך מציאות העולם היא לא מציאות אמת, שהרי יש כמה בני אדם שאם רק תעבור עליהם רוח שטות יש בכוחם להחריב את כל העולם. ובמאה הזאת שאנחנו כעת גומרים,

זה הוא ממה שעושה המלכות הרביעית, שמביאה אותנו לשפלות שאין כמותה עד שנגיע לקו אדום שלמטה ממנו זה התהום עצמו¹.

הרע שיממנו תצמח המלכות

נפילה שמכריחה ישועה

זה הביאור במה שענה רב יצחק לרב נחמן, 'דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממהרת לבא'. כלומר זוהי הצורה של נפילת המלכות שתחייב את ביאת המשיח. ומבואר כאן שהשפלות של הגלות היא הן במציאות העולם עצמו והן בצורת האדם, שבעולם יש ריבוי צרות, ובצורת האדם חל מיעוט (ויבואר עוד במאמר ד בפרטות).

נפילה של הצורת אדם

וכל זה הוא מכח המלכות הרביעית, שהורידה את בני האדם לצורת חיים כמעט כמו בע"ח, חיים מרגע לרגע בלי לחשוב ובלי להתבונן, וגם כלל ישראל רחוק מאוד מדרגתו². ושמעתי מהרב מיכל פיינשטיין בשם ר' ירוחם שאמר, תתארו כמה גבוה נברא האדם, שהוא יכול ליפול שבעים שנה ועדיין יש לו לאן ליפול. עכ"פ, זה שאנו עדיין בגדר 'צורת אדם' זה חידוש, ואין לך אלא חידוש, וצריך להניח שיותר נמוך מאיתנו כבר לא שייך.

הנפילה שתביא לגילוי המשיח

וזה ביאור המושך דברי הגמ', שלעיל למדנו שחזקיה היה המלך ממלכי בית דוד שהרבה תורה בכלל ישראל יותר מכל אחד אחר שהיה מלפניו או אחריו

נהרגו יותר ממאה מיליון אנשים רק ממלחמות! וכבר עשרות שנים העולם על סף חורבן וכל קיומו הוא בבחינת 'נס'.

ו. ואנחנו רואים כמה המציאות של העולם רופפת מכח העוונות, בבחינת 'אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברי'. ולכן היום המים פחות טובים, האדמה פחות טובה כו', זה לא רק ענין של ירידת הדורות, אלא מתגלה השקר של המציאות עצמה. וכל כך התרחקנו ממציאות האמת עד שאיננו יודעים אפי' איך העולם צריך להיראות, אנחנו נראים כמו בית חולים שמלא עם חולים שיש להם מאה אחוז נכות, ורק יכולים להזיז את האצבע.

ז. והנפילה היא גם באיכות וגם בכמות, ובענין ת"ח מתמעטים יש מיעוט של תפיסה עד שאנו אפי' לא מבינים במה זה מתמעט, עד כדי כך שאומרים שלא היה דור טוב כמו היום... ואמנם יש כמה

אלא שלא אמר שירה, ולכן לא נעשה משיח, וכעת אנו צריכים לסבול וליפול עוד עד שיבא משיח (בבחינת 'עוד דאתו בזוזי ובזוזי דבזוזי', כמבואר שם), וע"ז באה הגמ' לעיל להראות, איך מכל המחריבים יצא תורה (או מהם עצמם או מצאצאיהם), והתגלה משהו ממצאות האמת, והגמ' כאן באה לבאר עד איזה מצב של נפילה צריך להגיע שממנו יבא המשיח עצמו, ותתגלה המציאות האמיתית והשקר יתבטל לגמרי.

התקוה לישועה

אמנם הדבר ברור, שאף שע"פ סדר הדברים יש נפילה קודם ההקמה, אצ"ל שעדיין המצווה עלינו לנסות ולהקים את המלכות, לקרב ולהתחזק, ואדרבא זה מה שמביא את המשיח, כי בשביל שתבא הגאולה צריך תשוקה לזה, וכמו שיבואר עוד לקמן, וכמו שאומרים בתפילה, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וקחנו תרומה בישועתך. כי לישועתך קוינו כל היום". דהיינו, אנו צריכים לרצות להתחבר למציאות האמיתית, להיות חלק מזה, להיות ת"ח וליראות כמו שיהודי צריך ליראות¹. וכל ענין החשך הוא להביא למצב שבו בני אדם יהיו מחכים לישועה, בבחינת מה שאיתא ברבינו יונה, כי יהיה החושך סבת האורה.

סימנים היום, שיש יותר בני אדם שלומדים ויגעים בתורה, אבל זה לא מה שהיה פעם, כי בעבר בכל בית מדרש היו כמה שהיו בקיאים בש"ס, אבל היום א"א למצוא דברים כאלה.

ח. ויש להוסיף עוד, שהנפילה שאנו מדברים אינה בקו ישר, אלא יש כל הזמן עליות וירידות, ויש פעמים שיש נפילה חזקה, ולפעמים יש גם בקיעות של אור. בד"מ, רק לא מזמן היה חרבן נורא, שאז היה התפרצות של תוכחה שלא מסדר העולם. וכל אחד מבין שזה היה מבחינת נס לרעה, דומיא דכרובים מעורים שהיה בעת החרבן. ואני מקווה שיבינו אותי ולא יטעו, אבל היה כאן דרגא של נס וגילוי של מציאות כנגדו ית' בבחינת זה לעומת זה. באופן, שכמו שלא שייך תפיסה והשגה בקב"ה, כך הקב"ה הראה איך ה-devil הוא ג"כ לא בר תפיסה והשגה. אחרת איך שייך שצורת אדם תהיה מסוגלת להגיע לדרגא כזאת של רע, אלא כל זה בבחינת נס לרעה, ובבחינת מה שכתוב (דברים לב, כח), "כי גוי אבד עצות הָמָה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה: לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכְּלוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם: אִיכָה יִרְדּוּ אֶחָד אֲלֵי וְשֵׁנִים יָגִיסוּ רִבְכָּה אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם וְה' הַסְגִּירָם". וזה מה שנבזזרודן תפס, שיש בחרבן גילוי אלקים בדרך השלילה וממילא רץ להתגייר.